

İşitme Kayıplı Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Öz Yeterliği ile Çocuk Eğitimi Yeterliği Arasındaki İlişkinin Araştırılması: Kesitsel Bir Çalışma

Investigation of the Relationship Between Child Education Efficiency of Parents Having Children with Hearing Loss and Their Parental Self-Efficacy: A Cross-Sectional Study

Mert KILIÇ^a, Beyzanur KAÇ^a, Zeynep SALMAN^a, Zahra POLAT^a, Filiz YAĞCI^b

^aSağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

^bSağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, İstanbul, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın temel amacı, işitme kayıplı çocukların ebeveynlerinin öz yeterliği ve çocuk eğitimi yeterliği arasındaki ilişkileri araştırmaktır. **Gereç ve Yöntemler:** Çalışmanın katılımcı grubu, 3-12 yaşları arasında işitme kayıplı çocuğa sahip 115 ebeveynlerden oluşmaktadır. Katılımcılara “ebeveyn demografik bilgi formu” ve “işitme kayıplı çocuk demografik bilgi formu” olmak üzere 2 adet demografik bilgi formu; “Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği” ve “Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği” olmak üzere geçerlik ve güvenilirliği yapılmış olan 2 ölçek doldurtulmuştur. İstatistiksel analizde, verilerin dağılımına göre uygun parametrik veya nonparametrik testler kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmanın sonuçlarında, “Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği” ile “Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği” arasında ($p<0,01$) ve “Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği” ile “iletişim-etkileşim”, “çocuğu tanıma”, “çocuğu geliştirme”, “çocuğu yönlendirme” arasında orta düzeyde pozitif ilişki gözlenmiştir ($p<0,05$). “Ebeveyn Öz Yeterliği Ölçeği” ile “sorumluluk kazandırma” arasında ise zayıf düzeyde pozitif ilişki elde edilmiştir ($p<0,05$). Ayrıca ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre; “Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği”, “iletişim-etkileşim”, “çocuğu yönlendirme” ve “çocuğu geliştirme” puanlarında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir ($p<0,05$). **Sonuç:** Elde edilen bulgular doğrultusunda, ebeveyn öz yeterlikleri daha yüksek olan ebeveynlerin, çocuk eğitimi konusunda daha bilinçli ve aktif oldukları görülmektedir. Ebeveynlerin öz yeterlik seviyelerinin, çocuklarını tanıma, geliştirme ve çocuklarına sorumluluk kazandırma gibi çocuk eğitimi ile ilişkili birçok alanı etkilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn-çocuk ilişkileri; çocuk yetiştirme; çocuk gelişimi; ebeveynlik; işitme kaybı

ABSTRACT Objective: The main purpose of this study is to investigate the relationships between the self-efficacy of parents of children with hearing loss and their child education efficacy. **Material and Methods:** The participant group of the study consists of 115 parents who have a child with hearing loss between the ages of 3-12. Two demographic information forms, “parent demographic information form” and “child with hearing loss demographic information form” and two scales with validity and reliability, “Parental Self-Efficacy Scale (PSES)” and “Child Education Efficiency Scale (CEES)” participants have filled. In statistical analysis, appropriate parametric or non-parametric tests were used according to the distribution of the data. **Results:** In the results of research, a moderate positive correlation was observed between the PSES and the CEES ($p<0.01$) and between the PSES and “communication-interaction”, “knowing the child”, “developing the child”, “guiding the child” ($p<0.05$). There was a weak positive correlation between the PSES and “bringing responsibility” ($p<0.05$). Also, according to the parent education level variable; significant differences were observed in the scores of the CEES, “communication-interaction”, “guiding the child” and “developing the child” ($p<0.05$). **Conclusion:** In line with the findings, it is seen that parents with higher parental self-efficacy are more conscious and active about child education. It has been determined that the self-efficacy levels of the parents affect many areas related to child education such as getting to know and developing their children and giving their children responsibility.

Keywords: Parent-child relations; child rearing; child development; parenting; hearing loss

İşitme kaybı, çocuklarda en sık görülen duygusal ve edinilmiş hastalıklardan biridir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2021 yılında yayımladığı verilere

göre dünyadaki çocukların 34 milyonu işitme kaybı dolayısıyla rehabilitasyona ihtiyaç duymaktadır.^{1,2}

Correspondence: Mert KILIÇ

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Sağlık Bilimleri Fakültesi, Odyoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye

E-mail: kilicmerrt@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Health Sciences.

Received: 08 Nov 2021

Received in revised form: 20 Dec 2021

Accepted: 12 Jan 2022

Available online: 17 Jan 2022

2536-4391 / Copyright © 2022 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Ebeveynlik, bir çocuğun bilişsel, fiziksel ve duygusal gelişimini teşvik etme ve destekleme sürecini kapsayan davranışsal bir çabadır. Erken çocukluk döneminde; ebeveynler, çocuk yetiştirme tutumlarıyla birlikte çocuklarının gelişimlerinde ve benliklerinin oluşmasında doğrudan bir etkiye sahiptir. Bu dönemde aileleri tarafından desteklenen çocuklar; duygusal, sosyal, fiziksel, bilişsel ve dilsel olarak sağlıklı gelişme göstermektedirler.³⁻⁵ Normal gelişim gösteren çocukların algı ve becerilerinin gelişmesinde son derece etkiye sahip olan ebeveynlik, işitme kaybı gibi çocuğu hemen hemen bütün gelişim alanlarında yetersiz hissettiren bir durum karşısında çok daha önemli olmaktadır.⁶ İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerin, bu durum karşısında artan sorumlulukları ve uzun vadeli zorluklarla karşılaşmaları stresli bir durum oluşturmaktadır.⁷

Ebeveynlik öz yeterliği, bir ebeveynin çocuğunu yetiştirmeyle ilgili görevleri ve durumları ne kadar etkili bir şekilde yönetebileceğine ilişkin inancı veya ebeveyn olarak yetkin ve etkili bir şekilde performans gösterebilme derecesi olarak tanımlanabilir.^{8,9} Bireyin zorluklara karşı gösterdiği mücadeleyle ilişkili olan öz yeterlik düzeyi yüksek olduğunda, işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynler etkili ebeveynlik becerileri edinme ve uygulama konusunda güven ortamı oluşturabilmektedir. Öz yeterlik düzeyinin düşük olması ise ebeveynlerin yeni beceriler edinmesini engelleyebilmekte ve mevcut becerileri bastırabilmektedir.^{10,11}

Ebeveynler, işitme kayıplı çocuklarının gelişim süreçlerini ve ihtiyaçlarını doğru bir şekilde yönetecek kararları alabilmek için bilgiye gereksinim duymaktadırlar.¹² Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki tutumları; ebeveynlik bilgileri, deneyimleri ve çocuklarının gelişimi için sahip oldukları hedefleriyle ilişkili olup kültürel, sosyal ve toplumsal koşullardan etkilenebilmektedir. Bununla beraber ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme davranışları, öz yeterlik düzeylerinden de etkilenmektedir. Çeşitli araştırmalar, yüksek eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin çocuklarının gelişim süreçleriyle daha ilgili ve bilgi edinmeye daha yatkın olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda araştırmalar yüksek bilgi seviyesine sahip annelerin, daha az bilgiye sahip annelere göre çocuklarının ilgi alanlarına daha duyarlı olduklarını, çocuklarına uygun eğitim materyali

seçmede daha başarılı olduklarını ve çocuklarına okuma, konuşma gibi alanlarda vakit ayırma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuk bakımına dair tutumlarının; aile gelirlerine, eğitim düzeylerine ve çalışma programlarına göre değişebileceği bilinmektedir. Bunun yanı sıra yapılan çalışmalarda, ebeveyn eğitimi ile çocuklarının duygusal, davranışsal sağlığı ve sosyal alanlardaki başarı düzeyi arasında ilişki olduğu görülmektedir.¹³

Özdemir yaptığı bir çalışmada, annelerin ebeveyn öz yeterliği algısı ile çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı arasında olumlu ilişki olduğunu saptamış ve bu bağlamda öz yeterliği yüksek olan ebeveynlerin, çocuklarının gelişimlerine katkı sağlayacak ev ortamını oluşturmada daha başarılı olduğunu gözlemlemiştir.¹⁴ Çattık ve Aksoy, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin, sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmalarında, zihinsel yetersizliğe sahip çocuğu olan ebeveynlerin öz yeterliklerinin diğer yetersizlik alanlarında çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterliğinden daha yüksek olduğu sonucunu elde etmişlerdir.¹⁵ Büyüktaşkapu yaptığı çalışmada, 1-3 yaş arasında bebeği olan annelerin öz yeterlik algılarının düşük olduğunu ayrıca ebeveyn öz yeterliği ile çocukların sosyal ve duygusal alanındaki becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.¹⁶

Bu çalışmanın temel amacı, işitme kayıplı çocukların ebeveynlerinin öz yeterliği ve çocuk eğitimi yeterliği arasındaki ilişkileri araştırmaktır. Ek olarak, farklı demografik ve işitsel bilgilere göre ölçek sonuçlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte işitme kayıplı çocukların daha sağlıklı yaklaşımlarla gelişimlerinin desteklenmesinde ve onların sosyal, duygusal, bilişsel alanlardaki becerilerinin üst düzeye çıkarılmasında, bilinçli ve eğitilmiş ebeveynliğin önemine dikkat çekmek hedeflenmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Kesitsel olarak planlanan çalışmamız, tarama modeli ile yürütülmüştür. Bu bağlamda, işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlikleri ile çocuk eği-

timi yeterlikleri arasındaki ilişkilerin farklı demografik bilgilere göre betimlenmesi amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul ilinde yaşayan ve 3-12 yaşları arasında işitme kayıplı çocuğa sahip olan ebeveynler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise çalışmaya dâhil edilme kriterlerine uyan ebeveynler arasından tesadüfi örnekleme yoluyla oluşturulmuştur. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, hastaneler, işitme cihazı (İC) ve uygulama merkezlerine gelen toplam 115 ebeveyn örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin ise 109'unu anneler, 3'ünü babalar ve 3'ünü diğer gruplar (teyze, büyükanne vs.) oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan ebeveyn ve işitme kayıplı çocukların demografik özellikleri **Tablo 1** ve **Tablo 2**'de gösterilmiştir.

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmadaki veriler, ebeveyn demografik bilgi formu, işitme kayıplı çocuk demografik bilgi formu, Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (EÖYÖ) ve Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği (ÇEYÖ)-ebeveyn formu kullanılarak işitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerden elde edilmiştir. Hazırlanan ölçek ve formlar, yüz yüze uygulanacak şekilde ebeveynlere sunulmuş ve ebeveynlerden tüm maddeleri eksiksiz doldurmaları is-

TABLO 1: Çalışma grubuna dâhil olan ebeveynlerin demografik özellikleri (n=115).

Değişken		f	%
Eğitim durumu	Okuryazar değil	10	8,7
	İlkokul	33	28,7
	Ortaokul	29	25,2
	Lise	21	18,3
	Üniversite ve üstü	22	19,1
Çalışma durumu	Çalışmıyor	86	74,8
	Çalışıyor	29	25,2
Gelir düzeyi	Asgari ücret altı	12	10,4
	Asgari ücret	52	45,2
	Asgari ücret-4.500 TL	33	28,7
	4.500 TL ve üzeri	18	15,7
Çocuğa bakan ebeveyn	Anne	109	94,8
	Baba	3	2,6
	Diğer	3	2,6

f: Frekans dağılımı.

TABLO 2: Çalışma grubuna dâhil olan işitme kayıplı çocukların demografik özellikleri (n=115).

Değişken		f	%
Cinsiyet	Kız	42	36,5
	Erkek	73	63,5
İşitsel eğitim durumu	Evet	107	93,0
	Hayır	8	7,0
İC-Kİ kullanım zamanı	0-11 ay	25	21,7
	12-23 ay	28	24,3
	24-35 ay	25	21,7
	3 yaş ve üzeri	37	32,2
İşitme kaybının fark edilme yaşı	Bir yaşından önce	72	62,6
	1-3 yaş	30	26,1
	3 yaş üstü	13	11,3
İşitsel eğitim süresi	0-6 ay	19	17,7
	6-12 ay	15	14,0
	1-3 yıl	29	27,1
	3-5 yıl	16	14,9
	5 yıldan fazla	28	26,1
İşitme kaybının tanı yaşı	0-11 ay	52	45,2
	12-23 ay	22	19,1
	24-35 ay	17	14,8
	3 yaş ve üzeri	24	20,9
İC-Kİ kullanım durumu	Unilateral KI	19	16,5
	Unilateral İC	6	5,2
	Bilateral KI	40	34,8
	Bilateral İC	36	31,3
	Bimodal	14	12,2
Kaçıncı çocuk işitme kayıplı	1	40	34,8
	2	39	33,9
	3	29	25,2
	1 ve 2	3	2,6
	1 ve 3	3	2,6
	2 ve 3	1	0,9

f: Frekans dağılımı; İC: İşitme cihazı; KI: Koklear implant.

tenmiştir. Yüz yüze katılım sağlayamayan ebeveynler için hazırlanan ölçek ve formlar, gerekli bilgilendirmelerle birlikte çevrim içi formatta (Google anketler) e-posta yoluyla iletilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Ebeveyn demografik bilgi formu: Katılımcılar hakkında genel demografik verilerin toplanması amacıyla 13 maddeden oluşturulmuştur. Bu form sayesinde farklı demografik yapılarla sahip ebeveynlerin ölçek sonuçları arasında karşılaştırmalar yapılmış ve korelasyonlar araştırılmıştır.

İşitme kayıplı çocuk demografik bilgi formu: İşitme kayıplı çocuğun demografik bilgilerine, işitme geçmişine, kullandığı amplifikasyon türüne ve aldığı eğitime dair veri edinmek amacıyla 10 maddeden oluşturulmuştur. Formdan elde edilen yanıtların, ebeveyn öz yeterliği ve çocuk eğitimi yeterliği sonuçları ile ilişkileri değerlendirilmiştir.

Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği: Guimond ve ark., tarafından geliştirilmiştir ve yetersizliği olan çocuğa sahip ebeveynlerin öz yeterlik algılarını değerlendirmek için kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliği sağlanan ölçek, Diken tarafından Türkçeye uyarlanmıştır ve Türkiye’de dil becerilerinde gecikme gösteren çocuğa sahip Türk annelerinin öz yeterliklerini değerlendirmek amacıyla kullanılmıştır.¹⁷ EÖYÖ 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin cevap seçenekleri 7’li Likert tiptedir. Bu seçenekler; 1) Kesinlikle katılmıyorum, 2) Katılmıyorum, 3) Kısmen katılmıyorum, 4) Kararsızım, 5) Kısmen katılıyorum, 6) Katılıyorum, 7) Kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Verilen cevaplara göre en yüksek ham puan 119’dur. Ebeveynlerin ölçek sonunda aldığı yüksek puanlar, ebeveyn öz yeterliklerinin yüksek olduğunu göstermektedir.^{17,18}

Çocuk Eğitimi Yeterliği Ölçeği (ÇEYÖ)-ebeveyn formu: Yeşil ve ark. tarafından geliştirilmiş olan ölçek, işitme kayıplı çocuğa sahip olan ebeveynlerin çocuk eğitimi alanında sahip oldukları yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır.¹⁹ ÇEYÖ, 37 maddeden oluşan, 5 faktörlü, 5’li Likert tipi bir ölçektir. Faktörler maddelerin içeriklerine göre ayrılmıştır. Buna göre ilk 11 madde “sorumluluk kazandırma”, 2. 11 madde “iletişim-etkileşim kurma”, sonraki 8 madde “çocuğu tanıma”, devam eden 4 madde “çocuğu geliştirme” ve son 3 madde ise “çocuğu yönlendirme” faktörlerini oluşturmaktadır.¹⁹ Faktörlerde yer alan maddelerin her biri; katılımcıların ne sıklıkta yapabildiklerini belirtme düzeyini yansıtan “1) Hiçbir zaman, 2) Nadiren, 3) Bazen, 4) Çoğu zaman ve 5) Her zaman” şeklinde derecelendirilmiştir. İlgili maddenin içerdiği yeterliği “her zaman” yapabilen ebeveynin o yeterlik açısından “çok yeterli”; “hiçbir zaman” yapamayan ebeveynin ise “çok yetersiz” olduğu kabul edilmektedir.¹⁹ ÇEYÖ’nün geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir.²⁰

Bu çalışmadaki ölçeklere ait Cronbach alfa değerleri **Tablo 3**’te verilmiştir. Tabloya göre “çocuk geliştirme” orta düzeyde güvenilir; diğer ölçek ve alt boyutlar 0,80’dan büyük olmaları nedeniyle yüksek düzeyde güvenilir olarak belirlenmiştir.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Çalışmadaki nicel verilerin normal dağılıp dağılmadığını belirlemek için normallik analizinde Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Test sonucunda ÇEYÖ normal dağılım gösterirken; ebeveyn yaşı, çocuk sayısı, işitme kayıplı çocuk sayısı, birlikte yaşayan aile fert sayısı, çocuk yaşı, EÖYÖ, ÇEYÖ alt boyutları olan “sorumluluk kazandırma”, “iletişim etkileşim”, “çocuğu tanıma”, “çocuğu geliştirme” ve “çocuğu yönlendirme” normal olmayan dağılım göstermiştir. Normal dağılım gösteren verilere bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA); normal dağılım göstermeyen verilere ise Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Veriler arasındaki ilişkiyi belirlemek için korelasyon analizinde Spearman rho testi kullanılmıştır.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri’ne uygun olarak yapılmıştır. Araştırma öncesinde, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hamidiye Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulundan (tarih: 08.01.2021, karar no: 1/52) izin alınmıştır. Araştırma kapsamındaki bireylerin haklarının korunması için araştırma verilerini toplamaya başlamadan önce bireylere, araştırmanın yapılma amacı, süresi ve araştırma süresince yapılacak işlemler açıklanarak “aydınlatılmış onam” etik ilkesine uyulmuştur. Bireylerin istedikleri zaman araştırmadan çekilebilecekleri belirtilerek “özerklik”

TABLO 3: Cronbach alfa değerleri.

Ölçek	Cronbach alfa katsayısı
Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği	0,895
Çocuk Eğitimi Yeterlik Ölçeği	0,923
Sorumluluk kazandırma	0,864
İletişim etkileşim	0,815
Çocuğu tanıma	0,836
Çocuğu geliştirme	0,719
Çocuğu yönlendirme	0,834

ilkesi, bireysel bilgilerin araştırmacıyla paylaşıldıktan sonra korunacağı söylenerek “gizlilik ve güvenliğin korunması” etik ilkesine uyulmasına özen gösterilmiştir.

BULGULAR

Çalışma grubundaki ebeveynlerin yaşı, çocuk sayısı, işitme kayıplı çocuk sayısı, birlikte yaşayan aile fert sayısı, çocuk yaşı değişkenleri ile EÖYÖ, ÇEYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan “sorumluluk kazandırma”, “iletişim etkileşim”, “çocuğu tanıma”, “çocuğu geliştirme” ve “çocuğu yönlendirme” puanları arasında anlamlı ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla Spearman rho testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4'teki Spearman korelasyon analizi sonuçlarında; ebeveyn yaşı ile çocuk sayısı (rho: 0,359) ve ebeveyn yaşı ile birlikte yaşayan fert sayısı (rho: 0,347) arasındaki ilişkinin pozitif yönde zayıf düzeyde; çocuk sayısı ile işitme kayıplı çocuk sayısı (rho: 0,216) arasındaki ilişkinin pozitif yönde zayıf düzeyde; çocuk sayısı ile birlikte yaşayan aile fert sayısı (rho: 0,848) arasındaki ilişkinin ise pozitif yönde çok yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. EÖYÖ ile ÇEYÖ (rho: 0,529), ÇEYÖ'nün alt boyutları olan iletişim etkileşim (rho: 0,411), çocuğu tanıma (rho: 0,457), çocuğu geliştirme (rho: 0,402) ve çocuğu yönlendirme (rho: 0,513) arasında pozitif yönde orta düzeyde ilişki var iken; ÇEYÖ'nün alt boyutu olan

sorumluluk kazandırma (rho: 0,318) ile arasında zayıf düzeyde pozitif yönde ilişki bulunmuştur. Çocuk yaşı ile ÇEYÖ'nün alt boyutu olan iletişim etkileşim (rho:-0,232) arasında zayıf düzeyde negatif yönde ilişki saptanmıştır.

“Ebeveyn eğitim durumu” değişkenine göre ÇEYÖ ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi; EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan “sorumluluk kazandırma”, “iletişim etkileşim”, “çocuğu tanıma”, “çocuğu geliştirme” ve “çocuğu yönlendirme” puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5'te “eğitim durumu” değişkenine göre ÇEYÖ puan ortalamaları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Gruplar arasındaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan “post hoc” analizinde Bonferroni testi kullanılmış ($p<0,05$) ve ortalamaların küçükten büyüğe doğru okuyazar değil, ilkokul, lise, üniversite ve üstü, ortaokul olarak sıralandığı belirlenmiştir. Ayrıca ÇEYÖ alt boyutları olan “iletişim etkileşim”, “çocuğu yönlendirme” ve “çocuğu geliştirme” puanları arasında anlamlı farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Bu farkı ortaya koyabilmek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Test sonucunda; “iletişim ve etkileşim” alt boyutunda eğitim durumu okuyazar değil ile ortaokul ($U=50,500$, $p=0,002$), okuyazar değil ile üniversite ve üstü ($U=45,000$, $p=0,008$), ilkokul ile ortaokul ($U=301,000$, $p=0,012$),

TABLO 4: Ebeveyn yaşı, çocuk sayısı, işitme kayıplı çocuk sayısı, birlikte yaşayan fert sayısı, çocuk yaşı ve testlerin korelasyon sonuçları.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	0,359**	0,056	0,347**	0,131	-0,092	-0,079	0,026	-0,070	-0,111	-0,104	-0,087
2		1	0,216*	0,848**	0,116	0,008	0,074	0,172	0,003	0,122	-0,028	-0,024
3			1	0,137	-0,035	0,022	0,055	0,100	-0,010	0,077	-0,049	-0,101
4				1	-0,035	0,083	0,083	0,156	0,079	0,142	-0,083	-0,010
5					1	-0,154	-0,071	0,181	-0,232*	-0,075	-0,032	-0,089
6						1	0,529**	0,318**	0,411**	0,457**	0,402**	0,513**
7							1	0,761**	0,812**	0,747**	0,742**	0,726**
8								1	0,480**	0,468**	0,487**	0,372**
9									1	0,525**	0,519**	0,513**
10										1	0,467**	0,523**
11											1	0,609**

Spearman rho korelasyon testi; * $p<0,05$; ** $p<0,01$; 1: Ebeveyn yaşı; 2: Çocuk sayısı; 3: İşitme kayıplı çocuk sayısı; 4: Birlikte yaşayan aile fert sayısı; 5: Çocuk yaşı; 6: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği; 7: Çocuk Eğitimi Yeterlik Ölçeği; 8: Sorumluluk kazandırma; 9: İletişim etkileşim; 10: Çocuğu tanıma; 11: Çocuğu geliştirme; 12: Çocuğu yönlendirme.

TABLO 5: Ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre tek yönlü varyans analizi ve Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçek	Değişken değeri	Minimum	Maksimum	Ortalama	SS	F- χ^2	p değeri
EÖYÖ	Okuryazar değil	63	114	94,00	15,923	7,628	0,106 ^b
	İlkokul	50	115	97,09	13,300		
	Ortaokul	82	117	101,24	9,467		
	Lise	84	118	104,14	10,456		
	Üniversite ve üstü	34	117	101,27	17,488		
ÇEYÖ	Okuryazar değil	115	170	136,60	18,608	2,510	0,046 ^{*a}
	İlkokul	115	180	144,79	18,244		
	Ortaokul	127	185	154,52	17,062		
	Lise	114	180	146,57	16,354		
	Üniversite ve üstü	104	183	151,50	19,008		
Sorumluluk kazandırma	Okuryazar değil	32	52	43,70	6,237	2,813	0,590 ^b
	İlkokul	23	55	45,06	7,462		
	Ortaokul	33	55	43,67	6,422		
	Lise	34	53	44,14	5,161		
	Üniversite ve üstü	22	55	44,14	7,292		
İletişim etkileşim	Okuryazar değil	36	50	40,80	4,517	16,129	0,003 ^{*b}
	İlkokul	32	55	43,55	6,078		
	Ortaokul	37	55	47,59	5,539		
	Lise	34	54	43,00	5,745		
	Üniversite ve üstü	35	55	46,27	4,881		
Çocuğu tanıma	Okuryazar değil	26	40	34,50	5,104	1,266	0,867 ^b
	İlkokul	14	40	33,88	5,482		
	Ortaokul	26	40	35,45	3,878		
	Lise	24	40	34,71	4,474		
	Üniversite ve üstü	27	40	35,09	4,139		
Çocuğu geliştirme	Okuryazar değil	4	19	11,50	4,767	10,579	0,032 ^{*b}
	İlkokul	8	20	13,36	3,595		
	Ortaokul	11	20	15,28	2,698		
	Lise	10	20	14,48	2,502		
	Üniversite ve üstü	7	20	15,05	3,199		
Çocuğu yönlendirme	Okuryazar değil	3	12	6,10	3,143	17,525	0,002 ^{*b}
	İlkokul	3	15	8,94	3,391		
	Ortaokul	3	15	10,10	3,121		
	Lise	6	15	10,71	2,572		
	Üniversite ve üstü	6	15	10,95	2,400		

^aTek yönlü varyans analizi (ANOVA); ^bKruskal-Wallis H testi; *p<0,05; SS: Standart sapma; F- χ^2 : İstatistiksel ölçüm test değerleri; EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği; ÇEYÖ: Çocuk Eğitimi Yeterlik Ölçeği.

ilkokul ile üniversite ve üstü (U=230,000, p=0,022), ortaokul ile lise (U=170,500, p=0,008) ve lise ile üniversite ve üstü (U=147,000, p=0,041) arasında anlamlı fark belirlenmiştir. “Çocuğu geliştirme” alt boyutunda eğitim durumu okuryazar değil ile ortaokul (U=70,000, p=0,015), okuryazar değil ile lise (U=56,500, p=0,039), okuryazar değil ile üniversite ve üstü (U=58,500, p=0,035), ilkokul ile ortaokul

(U=328,000, p=0,033) arasında anlamlı fark belirlenmiştir. “Çocuğu yönlendirme” alt boyutunda ise eğitim durumu okuryazar değil ile ilkokul (U=87,500, p=0,025), okuryazar değil ile ortaokul (U=54,000, p=0,003), okuryazar değil ile lise (U=28,500, p=0,001), okuryazar değil ile üniversite ve üstü (U=26,500, p=0,001), ilkokul ile lise (U=232,000, p=0,041), ilkokul ile üniversite ve üstü

($U=230,000$, $p=0,022$) arasında anlamlı fark görülmemiştir. Diğer taraftan ebeveyn eğitim durumu değişkenine göre EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma" ve "çocuğu tanıma" puanları arasında anlamlı fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma grubundaki ebeveynlerin demografik bilgilerinden "gelir düzeyi" değişkenine göre ÇEYÖ ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi; EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve anlamlı herhangi bir sonuç saptanmamıştır ($p>0,05$). "Çalışma durumu" değişkenine göre ÇEYÖ puan ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığını bulmak için bağımsız örneklem t-testi; EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puan ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığını bulmak için Mann-Whitney U testi uygulanmış ve anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p>0,05$).

Çalışma grubundaki işitme kayıplı çocuğa ait demografik bilgilerden olan "cinsiyet", "işitsel eğitim durumu" değişkenlerine göre ÇEYÖ puan ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığını bulmak için bağımsız örneklem t-testi; EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puan ortalamaları arasında farklılaşma olup olmadığını bulmak için Mann-Whitney U testi uygulanmış ve anlamlı bir fark belirlenmemiştir ($p>0,05$). "Kaçınıcı çocuk işitme kayıplı", "işitme kaybının fark edilme yaşı", "işitme kaybının tanı yaşı", "İC-Koklear implant (Kİ) kullanım zamanı", "işitsel eğitim süresi" değişkenlerine göre de ÇEYÖ ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi; EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve anlamlı herhangi bir sonuç gözlenmemiştir ($p>0,05$).

"İC-Kİ kullanım durumu" değişkenlerine göre de ÇEYÖ ortalama puanlarının farklı olup olmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi yapılmış ve anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek için ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6'da "İC-Kİ kullanım durumu" değişkenine göre EÖYÖ puanları arasında anlamlı fark görülmektedir. Bu farkı ortaya koyabilmek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlarda bilateral Kİ ile bilateral İC puanları ($U=443,000$, $p=0,004$) ve bilateral İC ile bimodal ($U=161,500$, $p=0,005$) puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Bu değişkene göre ÇEYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "sorumluluk kazandırma", "iletişim etkileşim", "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" puanları arasında anlamlı fark gözlenmemiştir ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Çalışmamızda, EÖYÖ ile ÇEYÖ sonuçları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre yüksek ebeveyn öz yeterliğine sahip ebeveynlerin, çocuk eğitimi yeterliklerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Literatür incelendiğinde, ebeveyn öz yeterliği ile çocuk eğitim yeterliği arasındaki ilişkiyi doğrudan araştıran bir çalışma bulunamamıştır. Ancak ebeveyn öz yeterliği ile ebeveynin çocukla etkileşimi, çocuğu yetiştirme, çocuğun akademik başarısına etkisi, çocuğu tanıması, geliştirmesi gibi çocuk eğitim yeterliği ile ilişkilendirilebilen çalışmaların var olduğu görülmüştür.^{6,9,21} Bu çalışmalarda da çalışmamızı destekler nitelikte ebeveyn öz yeterliği ile bahsi geçen maddeler arasında pozitif yönde ilişkiler gözlenmiştir. Benzer şekilde yapılan başka bir çalışmada, ebeveyn öz yeterliği ile ebeveynin çocuklarının gelişimine katkısı arasında pozitif bir ilişki olduğu, çocuklarının öğrenme sürecine katılan ebeveynlerin öz yeterliklerinin güçlendiği tespit edilmiştir.²²

"İşitme kayıplı çocuğun yaşı" ile ÇEYÖ "iletişim etkileşim" alt boyutu arasında ise negatif yönde zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

TABLO 6: İC-Kİ kullanım durumu değişkenine göre tek yönlü varyans analizi ve Kruskal-Wallis H testi sonuçları.

Ölçek	Değişken değeri	Minimum	Maksimum	Ortalama	SS	F- χ^2	p değeri
EÖYÖ	Unilateral Kİ	63	117	99,00	14,059	10,061	0,039* ^b
	Unilateral İC	84	114	104,17	11,232		
	Bilateral Kİ	34	118	102,40	14,669		
	Bilateral İC	50	113	95,83	11,987		
	Bimodal	81	117	103,07	10,455		
ÇEYÖ	Unilateral Kİ	114	185	153,00	22,684	0,993	0,415 ^a
	Unilateral İC	116	174	145,83	19,177		
	Bilateral Kİ	115	183	147,93	16,327		
	Bilateral İC	104	180	144,33	17,877		
	Bimodal	115	183	152,93	17,604		
Sorumluluk kazandırma	Unilateral Kİ	32	55	46,00	7,993	6,754	0,149 ^b
	Unilateral İC	36	47	41,50	4,231		
	Bilateral Kİ	34	55	44,60	5,222		
	Bilateral İC	22	55	43,81	7,660		
	Bimodal	31	55	47,50	5,867		
İletişim etkileşim	Unilateral Kİ	37	55	45,89	6,839		
	Unilateral İC	34	52	41,33	6,563		
	Bilateral Kİ	34	54	45,07	5,427		
	Bilateral İC	33	55	44,28	5,740		
	Bimodal	32	54	44,93	6,019		
Çocuğu tanıma	Unilateral Kİ	24	40	34,95	5,212	3,363	0,499 ^b
	Unilateral İC	30	40	36,83	4,119		
	Bilateral Kİ	26	40	34,55	4,019		
	Bilateral İC	14	40	34,00	5,160		
	Bimodal	28	40	35,79	4,117		
Çocuğu geliştirme	Unilateral Kİ	10	20	15,95	3,223	8,915	0,063 ^b
	Unilateral İC	10	20	14,67	3,983		
	Bilateral Kİ	4	19	13,87	3,306		
	Bilateral İC	8	20	13,33	3,338		
	Bimodal	8	20	14,86	3,159		
Çocuğu yönlendirme	Unilateral Kİ	3	15	10,21	3,896	5,604	0,231 ^b
	Unilateral İC	6	15	11,50	3,146		
	Bilateral Kİ	3	15	9,83	2,934		
	Bilateral İC	3	15	8,92	2,989		
	Bimodal	3	14	9,86	3,655		

*Tek yönlü varyans analizi (ANOVA); ^bKruskal-Wallis H testi; *p<0,05; İC: İşitme cihazı; Kİ: Koklear implant; SS: Standart sapma; F- χ^2 : İstatistiksel ölçüm test değerleri; EÖYÖ: Ebeveyn Öz Yeterlilik Ölçeği; ÇEYÖ: Çocuk Eğitimi Yeterlilik Ölçeği.

Bu bulgu, işitme kayıplı çocuğun yaşı arttıkça ebeveynleri ve çevresiyle olan iletişiminin azaldığını göstermektedir. İlkokul yıllarında çocuğun alay konusu olma endişesi, İC ya da Kİ'yi gizleme çabasına ve zamanla öz güvenin azalmasına sebep olarak çocuğun iletişime girmesini kısıtlıyor olabilir. Nitekim Keilmann ve ark.na göre küçük çocukların öz güven

duygusu daha yüksekken ilerleyen yaşlarda bu duygu azalmaktadır. Bunun sebebini çocukların okullarda farklı durumlar ve sorunlarla karşılaşmalarına bağlamışlardır.¹ Böylece öz güven duygusu azalan bir çocuk, iletişim kurmada daha çekimser olacaktır.

EÖYÖ ile ÇEYÖ “sorumluluk kazandırma” alt boyutu arasında pozitif yönde zayıf düzeyde anlamlı

bir ilişki elde edilmiştir. Bu bulgu öz yeterliği yüksek ebeveynlerin, çocuklarına sorumluluk bilinci kazandırmada daha aktif rol oynadıklarını göstermektedir.

EÖYÖ ile ÇEYÖ'nün alt boyutlarından "iletişim etkileşim" arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Nitekim Ercegovac ve ark. yaptıkları çalışmada, öz yeterlik düzeyi azalan annelerin çocuklarıyla kurduğu etkileşimin zayıfladığını tespit etmişlerdir.²³ Aynı şekilde bulgumuzu destekler nitelikte Joulaie ve ark.nın yaptığı çalışmada da yüksek öz yeterliğe sahip ebeveynlerin, bilgi ve becerileri doğrultusunda çocuklarıyla olumlu etkileşime girme ihtimalinin daha yüksek olduğu görülmektedir.⁶

EÖYÖ ile ÇEYÖ'nün alt boyutlarından "çocuğu tanıma", "çocuğu geliştirme" ve "çocuğu yönlendirme" alt boyutları arasında pozitif orta düzeyde anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Bu bulguya göre ebeveynlerin öz yeterlikleri arttıkça özel duruma sahip çocuklarının ihtiyaçlarını daha doğru bir şekilde belirleyebildikleri ve onları daha iyi tanıyabildikleri görülmektedir. Annelerin, ebeveyn öz yeterlik algıları ile çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada, öz yeterlik düzeyinin çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini olumlu yönde etkilediği gözlenmiştir.¹⁶ Ardelt ve Eccles yaptıkları çalışmada daha yüksek ebeveyn öz yeterlik algısına sahip ebeveynlerin, teşvik edici ebeveynlik stratejileri kullanımlarının arttığını ve buna bağlı olarak çocuklarının birçok alanda başarısının arttığı sonucuna varmışlardır. Düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip ebeveynlerin ise destekleyici ebeveynlik stratejilerini kullanmakta zorlanabileceği ve zorlu durumlarda kolayca pes edebileceği düşünülmektedir.²⁴ Aynı şekilde yapılan çalışmalarda özel ihtiyaçları olan çocukların ebeveynlerinin, çocuklarını daha fazla teşvik etmeye çalışarak genel olarak yüksek yönlendirme özelliği gösterdiği kanıtlanmıştır.²⁵

Eğitim durumu değişkenine göre ÇEYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları olan "iletişim etkileşim", "çocuğu yönlendirme" ve "çocuğu geliştirme" puanları arasında anlamlı farklılıklar gözlenmiştir. Bu ölçek sonuçlarında okuryazar olmayan ebeveynlerin, diğer eğitim düzeylerindeki ebeveynlere kıyasla en düşük

puana sahip oldukları görülmüştür. Ancak eğitim düzeyinin artışı ile çocuk eğitim yeterliği arasında doğrusal bir artış elde edilmemiştir. Literatüre bakıldığında ise ebeveyn çocuk ilişkilerini araştıran Dereli ve Dereli ve Saygı ve Uyanık-Balat çalışmalarında, ilköğretim mezunu annelerin üniversite mezunu annelere kıyasla çocuklarıyla daha fazla çatışma yaşadıklarını tespit etmişlerdir. Elde edilen bu sonuçlara göre ebeveyn eğitim düzeyi yükseldikçe, ebeveynlerin çocuklarıyla uyumlarının ve olumlu iletişimlerinin arttığı söylenebilir.^{26,27}

Çalışma grubundaki ebeveynlerin demografik bilgilerinde yer alan gelir düzeyi ve çalışma durumu değişkenleri için EÖYÖ ve ÇEYÖ puanları arasında anlamlı bir fark elde edilmemiştir. Literatür incelendiğinde, ebeveyn öz yeterliği ile gelir düzeyi arasında birbirinden farklı sonuçlar elde edilmiştir. Bazı çalışmalarda, çalışmamızı destekler nitelikte gelir düzeyi değişkeninin ebeveyn öz yeterliğine etki etmediği görüldükçe; Hess ve ark. yaptığı çalışmada daha yüksek gelire sahip annelerin, daha düşük gelire sahip annelere göre daha fazla bilgiye sahip olduğunu ve bebek gelişimi konusunda daha bilinçli ve bilgili olduğunu göstermiştir.^{15,28-31} Aynı şekilde Guimond ve ark. çalışmalarında, "ebeveyn ihtiyaçları anketinin" sonuçlarına göre ebeveynlerin ekonomik düzeylerindeki artışın anket puanında azalmaya neden olduğunu saptamıştır.¹⁷ Çalışma durumu değişkeni ile ebeveyn öz yeterliği arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada, çalışan annelerin ebeveyn öz yeterliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür.³² Ancak çalışmamızda da elde edildiği gibi Gözübüyük'ün yaptığı çalışmada, çalışan ve çalışmayan anneler arasında anne öz yeterlik algısına dair anlamlı bir farkın olmadığı görülmüş ve bu çalışan annelerin, çalışmayan annelere göre çocuklarıyla daha az vakit geçirdikleriyle ilişkilendirilmiştir.³⁰

Çalışma grubundaki işitme kayıplı çocuğa ait demografik bilgilerden olan cinsiyet, işitsel eğitim durumu, kaçınıcı çocuk işitme kayıplı, işitme kaybının fark edilme yaşı, işitme kaybının tanı yaşı, İC-Kİ kullanım zamanı, işitsel eğitim süresi değişkenlerine göre ÇEYÖ, EÖYÖ, ÇEYÖ'nün alt boyutları arasında anlamlı herhangi bir sonuç gözlenmemiştir. Fakat işitme kaybının fark edilme yaşı değişkenine göre ÇEYÖ'nün "çocuğu geliştirme" alt boyutu için

gruplar arasında istatistiksel anlamlılığa yakın ($p=0,072$) bir fark elde edilmiştir. Çocuğu geliştirme sonuçlarına göre özellikle 1-3 yaş aralığında işitme kaybını fark edenler, 1 yaşından önce ve 3 yaş üstü dönemlerde fark edenlere göre daha yüksek puan elde etmiştir. Bu veriye göre çocuğunun işitme kaybını 1-3 yaş aralığında fark eden ebeveynler, erken ve etkili müdahale imkânı kazanmalarından dolayı çocuk gelişiminde daha iyi sonuçlar elde edebildikleri için çocuk eğitimi konusunda kendilerini daha yeterli hissedebilmektedirler. İC-Kİ kullanım durumu değişkenlerine göre de ÇEYÖ ortalama puanları ve ÇEYÖ'nün alt boyutları arasında anlamlı bir sonuç bulunmamıştır. Fakat İC-Kİ kullanım durumu değişkenine göre EÖYÖ puanları arasında anlamlı fark elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlarda bilateral Kİ ile bilateral İC puanları ve bilateral İC ile bimodal puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Bu alanda yapılan çalışmaların çoğunda ebeveynlerin Kİ'ye karşı genel olarak olumlu bir tutum sergiledikleri görülmüştür.⁶ Bu sonucun ortaya çıkmasında birçok sebep etkili olabilmektedir. Peñaranda ve ark. araştırmalarında, ebeveynlerin Kİ cihazını ileri teknolojiye sahip bir cihaz olarak gördükleri için çocuklarının yaşamını normalleştirebilecek etkiye sahip olduğunu düşündüklerini ortaya koymuştur.³³ Vieira ve ark. ise yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin Kİ işitme kaybını ortadan kaldıracak, çocuğun sosyalleşmesini kolaylaştıracak ve aile düzenini normalleştirebilecek "mucizevi" bir tedavi yöntemi olarak gördüklerini gözlemlemiştir.³⁴ Kİ'li çocuğa sahip anneler ve işitme cihazlı çocuğa sahip anneler arasındaki öz yeterliği değerlendiren DesJardin'in çalışmasında, Kİ'li çocuğa sahip ebeveynlerin daha fazla öz yeterliğe sahip olduğu görülmüştür.³⁵ Çalışmamızda da elde edilen bulgu yukarıda belirtilen çalışmaları destekler niteliktedir. Nitekim ebeveynlerin Kİ'yi çok etkili bir tedavi yöntemi olarak görmesi, üzerlerindeki stresin azalmasını ve kendilerini daha yeterli hissetmelerini sağlamış olabilir.

Literatüre katkı sunacağını düşündüğümüz bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Araştırmaya düşük sosyoekonomik seviyedeki ailelerin katılımı daha fazla olmuştur ve karşılaştırma yapılan farklı gruplardaki ebeveyn sayıları yeterli görülme-

mektedir. Gelecek çalışmalarda daha büyük kitlelere ulaşıldığında ve geniş sosyoekonomik düzeydeki aileler çalışmaya dâhil edildiğinde daha kapsamlı bir çalışmayla literatüre katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

İşitme kayıplı çocuğa sahip ebeveynlerde, ebeveyn öz yeterliği ile çocuk eğitimi yeterliği arasındaki ilişkiyi araştırdığımız bu çalışmada, pek çok alt başlık arasında anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre ebeveynlerin öz yeterlikleri arttıkça özellikle iletişim etkileşim, çocuğu tanıma, geliştirme ve yönlendirme alt başlıkları arasında önemli bir artış gözlenmektedir. Aynı şekilde 2 ölçek ile demografik bilgilerden işitme kaybının fark edilme yaşı ve İC-Kİ kullanım durumu başlıkları arasında olumlu yönde birbirini etkileyen bir ilişki tespit edilmiştir. Bütün bu bulguların ışığında işitme kayıplı çocuğun hayatında çok önemli bir rol oynayan ebeveynlerin öz yeterliklerinin ve çocuk eğitimi yeterliklerinin birbirlerinden ve diğer bazı dış faktörlerden etkilendikleri gözlenmiştir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirdişlik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Mert Kılıç, Zahra Polat, Zeynep Salman; **Tasarım:** Mert Kılıç, Beyzanur Kaç; **Denetleme/Danışmanlık:** Mert Kılıç, Zahra Polat; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Mert Kılıç, Beyzanur Kaç, Zeynep Salman; **Analiz ve/veya Yorum:** Filiz Yağcı, Mert Kılıç; **Kaynak Taraması:** Beyzanur Kaç, Zeynep Salman; **Makalenin Yazımı:** Mert Kılıç, Beyzanur Kaç, Zeynep Salman, Filiz Yağcı; **Eleştirel İnceleme:** Mert Kılıç, Zahra Polat.

KAYNAKLAR

- Keilmann A, Limberger A, Mann WJ. Psychological and physical well-being in hearing-impaired children. *Int J Pediatr Otorhinolaryngol.* 2007;71(11):1747-52. [Crossref] [PubMed]
- Deafness and hearing loss [Internet]. Geneva: World Health Organization. ©2021 [Erişim Tarihi: 1 Nisan 2021]. Erişim Linki: [Link]
- De Carli P, Tagini A, Sarracino D, Santona A, Bonaldi V, Cesari PE, et al. Like grandparents, like parents: Empirical evidence and psychoanalytic thinking on the transmission of parenting styles. *Bull Menninger Clin.* 2018; 82(1):46-70. [Crossref] [PubMed]
- Shaffer A, Obradović J. Unique contributions of emotion regulation and executive functions in predicting the quality of parent-child interaction behaviors. *J Fam Psychol.* 2017;31(2): 150-9. [Crossref] [PubMed]
- Johnston J, Halocha J. *Early Childhood and Primary Education: Readings and Reflections.* 1st ed. UK: McGraw-Hill Education; 2010. [Crossref]
- Joulaie M, Zamiri Abdollahi F, Darouie A, Ahmadi T, Desjardin J. Maternal perception of self-efficacy and involvement in young children with prelingual hearing loss. *Indian J Otolaryngol Head Neck Surg.* 2019;71(1):48-53. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Zaidman-Zait A, Most T, Tarrasch R, Haddad-eid E, Brand D. The impact of childhood hearing loss on the family: mothers' and fathers' stress and coping resources. *J Deaf Stud Deaf Educ.* 2016;21(1):23-33. [Crossref] [PubMed]
- Gross D, Fogg L, Tucker S. The efficacy of parent training for promoting positive parent-toddler relationships. *Res Nurs Health.* 1995;18(6):489-99. [Crossref] [PubMed]
- Karraker KH, Coleman PK. Self-efficacy and parenting quality: findings and future applications. *Dev Rev.* 1997;18(1):47-85. [Crossref]
- Wittkowski A, Dowling H, Smith DM. Does engaging in a group-based intervention increase parental self-efficacy in parents of preschool children? A systematic review of the current literature. *J Child Fam Stud.* 2016;25(11):3173-91. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Jones TL, Prinz RJ. Potential roles of parental self-efficacy in parent and child adjustment: a review. *Clin Psychol Rev.* 2005;25(3):341-63. [Crossref] [PubMed] [PMC]
- Eyalati N, Jafari Z, Ashayeri H, Salehi M, Kamali M. Effects of parental education level and economic status on the needs of families of hearing-impaired children in the aural rehabilitation program. *Iran J Otorhinolaryngol.* 2013;25(70):41-8. [PubMed] [PMC]
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine; Division of Behavioral and Social Sciences and Education; Board on Children, Youth, and Families; Committee on Supporting the Parents of Young Children. *Parenting Matters: Supporting Parents of Children Ages 0-8.* Breiner H, Ford M, Gadsden VL, editors. Washington (DC): National Academies Press (US); 2016. [PubMed]
- Özdemir G. Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki [Yüksek lisans tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi; 2019. Erişim tarihi: 19 Aralık 21. Erişim linki: [Link]
- Çattık M, Aksoy V. Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek, öz yeterlik ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [An examination of the relations among social support, self-efficacy, and life satisfaction in parents of children with developmental disabilities]. *Eğit ve Bilim.* 2018;43(195):65-77. [Crossref]
- Büyüktaşkapu S. Annelerin öz yeterlik algıları ile 1-3 yaş çocuklarının gelişimlerinin incelenmesi [Investigation of mothers' self-efficacy perceptions and developments of 1-3 years-old children]. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* 2012;1(1):18-30. [Link]
- Guimond AB, Wilcox MJ, Lamorey SG. The early intervention parenting self-efficacy scale (EIPSES). *J Early Interv.* 2008;30(4):295-320. [Crossref]
- Cavkaytar A, Aksoy V, Ardiç A. Ebeveyn öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının güncellenmesi [Updating the validity and reliability study of the parent self-efficacy scale]. *Anadolu J Educ Sci Int.* 2014; 4(1):69-76. [Link]
- Yeşil R, Şahan E, Aslander M. Ebeveynin çocuk eğitimi konusundaki yeterliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi [Parental competence in child education according to some variables]. *KEFAD Cilt.* 2018;19(3):1828-49. [Link]
- Yeşil R, Aslander M, Şahan E. Çocuk eğitimi yeterliği ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Validity and reliability study of the child education efficiency scale]. *Int Online J Educ Sci.* 2018;10(3):283-302. [Crossref]
- Coleman PK. Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social, and cognitive development [Yüksek lisans tezi]. Morgantown: West Virginia Üniversitesi; 1998. Erişim tarihi: 16 Nisan 2021. Erişim linki: [Link]
- Giallo R, Treyvaud K, Cooklin A, Wade C. Mothers' and fathers' involvement in home activities with their children: Psychosocial factors and the role of parental self-efficacy. *Early Child Dev Care.* 2013;183(3-4):343-9. [Crossref]
- Ercegovac IR, Ljubetic M, Peric M. Maternal self-competence and mother-child interaction. *Hell J Psychol.* 2013;10:102-19. [Link]
- Ardelt M, Eccles JS. Effects of mothers' parental efficacy beliefs and promotive parenting strategies on inner-city youth. *J Fam Issues.* 2001;22(8):944-72. [Crossref]
- Diken IH. Turkish mothers' self-efficacy beliefs and styles of interactions with their children with language delays. *Early Child Dev Care.* 2009; 179(4):425-36. [Crossref]
- Dereli BM, Dereli E. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması [The prediction of parent-child relationship on psychosocial development in preschool]. *Yüzüncü Yıl Univ Eğit Fak Derg.* 2017;14(1):227-58. [Crossref]
- Saygı D, Balat Uyanık G. Anasının devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi [The research of relationship between mothers and their children who continue their nursery class education]. *Int J Hum Sci.* 2013;10(1):844-62. [Link]
- Balat Uyanık G. Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin öz yeterlilik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi [Analyzing self efficacy and depression levels of mothers who have children in the preschool period]. *Int J Hum Sci.* 2014;11(2):661-77. [Crossref]
- Kurt ŞH, Aslan D. Okul öncesi dönem çocuğu olan annelerin öz-yeterlik, psikolojik sağlamlık ve ebeveyn tutumlarının incelenmesi [Investigation of self-efficacy, psychological resilience and parental attitudes of preschool children]. *Kadem Kadın Araştırmaları Derg.* 2020;6(2): 211-40. [Link]
- Gözbüyük F. Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: Maltepe Üniversitesi; 2015. Erişim tarihi: 30 Nisan 2021. Erişim linki: [Link]
- Hess CR, Teti DM, Hussey-Gardner B. Self-efficacy and parenting of high-risk infants: The moderating role of parent knowledge of infant development. *J Appl Dev Psychol.* 2004;25(4): 423-37. [Crossref]

32. Dursun ŞS, Bıçakçı MY. Bir-üç yaş arası bebeğe sahip annelerin annelik becerilerinde öz yeterliliklerinin incelenmesi [Examination of self-efficacy in mothering skills of mothers with babies aged one to three years]. Hacettepe Univ Fac Heal Sci J. 2015;1:613-28. [\[Link\]](#)
33. Pe-aranda A, Suárez RM, Ni-o NM, Aparicio ML, García JM, Barón C. Parents' narratives on cochlear implantation: reconstructing the experience of having a child with cochlear implant. Cochlear Implants Int. 2011;12(3):147-56. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
34. Vieira SS, Dupas G, Chiari BM. Cochlear implant: the family's perspective. Cochlear Implants Int. 2018;19(4):216-24. [\[Crossref\]](#) [\[PubMed\]](#)
35. DesJardin JL. Maternal perceptions of self-efficacy and involvement in the auditory development of young children with prelingual deafness. J Early Interv. 2005;27(3):193-209. [\[Crossref\]](#)